

DESTINUL BIBLIOTECII LUI FRANCISC VÖRÖS DE FARÁD. ÎNCERCARE DE RECONSTITUIRE A BIBLIOTECII*

AGÁTA KLIMEKOVÁ
Biblioteka Națională a Slovaciei, Martin

The Fate of the Noble Library of František Vörös from Farád. An Attempt to Reconstruct the Library ABSTRACT

The article is dedicated to the fate of the library of nobleman František Vörös from Farád, who is an unknown person in the history of book culture. F. Vörös came from a family branch in the Fejér county, where the family owned estates in Úrhid and Sárpentela. He studied at the Piarist grammar school in Pest, where he published two Latin theses, probably for public debates or final exams. It is known almost nothing about Vörös's personal and professional life. He was a passionate book collector and owned a vast library collection, which he began to build around the years 1870s-1880s. He was building the library collection mainly by buying books and probably by donations, too. It is unknown where the original library was stored because we do not know where he lived and worked. Nowadays, a larger part of the former library of F. Vörös from Farád is in the holdings of the former county library (today the Biblioteka Județeană) in the city of Arad, together with the library collections of two other noble libraries: the library of the Čáki family and the library of the baronial family Atzél, a small torso is in the holdings of the Slovak National Library in Martin. The author reflects on the fate of the library and the circumstances of how the books got to Arad and Martin, and gives a brief overview of the preserved collection.

Cuvinte-cheie: cultura cărții, biblioteci aristocrate, Francisc Vörös de Farád, reconstituirea unei colecții de cărți

Key words: book culture, aristocratic libraries, Franciscus Vörös de Farád, reconstruction of book collection

Un rol important la crearea patrimoniului de carte al oricărei națiuni l-au jucat, în trecut, bibliotecile nobiliare, care, din păcate pentru generația actuală, s-au păstrat doar rareori în forma lor originală. Biblioteka Națională a Slovaciei deține în fondurile sale, pe lângă o colecție importantă de cărți (incunabule și tipărituri de secolul al XVI-lea), și bibliotecile care au aparținut ordinilor călugărești sau familiilor nobiliare. În majoritatea cazurilor nu este vorba de colecțiile originale, ci doar de fragmentele lor, în cadrul cărora găsim mai mulți posesori, care au deținut cărțile în timp. Bibliotecile nobiliare au făcut parte din proprietatea familiei și s-au format de-a lungul mai multor secole de existență a lor. Reprezentau eforturile de colecționare ale membrilor, ofereau un statut social proprietarului și, de cele mai multe ori, erau adăpostite în reședința principală.

---

* Traducerea textului din limba slovacă în limba română a fost realizată de către dr. Andreea Mârza.

Pentru o cercetare completă a bibliotecilor nobiliare este necesară cunoașterea genealogiei familiilor nobiliare, deoarece în biblioteci au pătruns, de obicei, cărți din alte ramuri ale familiei, de exemplu, prin intermediul bibliotecilor soțiilor sau soților, care au adus cu ei și cărțile părinților. Soarta bibliotecilor nobiliare a fost influențată și de împărțirea moștenirii, și de apariția noilor ramuri și linii. Evenimentele nefavorabile financiare, de familie și socio-politice, duceau, din contră, la unificarea proprietăților, iar o paralelă poate fi urmărită și în dezvoltarea bibliotecilor nobiliare. Drept urmare, s-a ajuns chiar la unirea bibliotecilor a două sau mai multe ramuri sau, dimpotrivă, la împărțirea bibliotecii familiale în mai multe bucăți sau, în unele situații, chiar la vânzarea unei părți a bibliotecii către un colecționar bogat.

Un destin asemănător a avut și biblioteca lui Francisc Vörös de Farád, din care o parte, formată din 141 de volume, se păstrează azi în fondurile Bibliotecii Naționale Slovace din Martin. Aproape fiecare carte din colecție deține o însemnare de proprietate sau un ex-libris heraldic etichetă executat prin tehnica aquaforte (**Fig. 1**). Pe stemă este reprezentat, într-un pătrat albastru, un soldat care se luptă cu un turc. Pe scut se află trei coifuri de turnir încoronate, într-o parte este o porumbiță cu o rămură în cioc, în mijloc un soldat care are în mâna dreaptă o sabie în care este înfipt un cap de turc, iar în cea stângă un steag cu un leu înaripat cu o coroană și o sabie. În jurul stemei se regăsește textul „Biblioth: Fr: Vörös. De Farad”.

Fig. 1 – Ex-librisul heraldic al lui Francisc Vörös de Farád

Pentru istoria culturală a secolului al XVIII-lea, personalitatea lui Francisc Vörös și biblioteca deținută sunt prea puțin cunoscute. Cine a fost de fapt F. Vörös și unde a trăit? Familia Vörös se trage din localitatea Farád din scaunul Sopron din Ungaria, de aceea și numele de Farád. Familia are mai multe ramuri¹.

Francisc Vörös provine din scaunul Fejér, unde familia deținea proprietăți în localitățile Úrhida și Sárpenetele. Potrivit genealogiei publicate în memoriile lui Ignác Vörös (1757-1825), membru al ramurei din Sopron și Arad, Francisc s-a născut în anul 1766. Tatăl său, tot Ignác Vörös (1723-1796), a deținut în anul 1770 funcția de vicecomite și de consilier în guberniu, iar în anul 1783 a fost consilier împărătesc, pentru ca în anul 1787 să dobândească funcția de judecător. A deținut și așezarea Igar din scaunul Fejér². Unchiul său, Antal Vörös (1728-1802), a fost numit în anul 1776 directorul cercului școlar din Buda, avându-l în funcția de cancelar pe István Atzél (1748-1815), întemeietorul familiei Atzél din Ineu. Potrivit cercetătoarei maghiare Olga Granasztói, Francisc Vörös a studiat la Gimnaziul Piarist din Pesta, unde a fost studentul profesorului de retorică și poetică Jozef Bernard Beniak, originar din Komárno³. Legătura dintre ei este vizibilă și în lucrarea *Bellum Germanicum* din anul 1620⁴, unde, pe lângă ex-librisul lui Fr. Vörös, se păstrează și însemnarea „P. Bernardi Benyak a M.D. Comparatus 1772 3 januar”⁵, din conținutul căreia credem că Vörös a primit cartea în dar de la profesorul său. Cât timp a fost auditor al cursului de filosofie la Gimnaziul Piarist, i-au fost publicate două tipărituri în limba latină, teze legate de disputele publice sau de examenele de final de an, una în anul 1782⁶, cea de-a doua – în anul 1783⁷.

În rest, am găsit puține informații relevante despre viața lui F. Vörös. Știm

¹ Familia a dobândit stema în anul 1659 de la împăratul Leopold I. V. Schneider 1937, p. 32; site accesibil online: <https://core.ac.uk/download/pdf/287810518.pdf> (accesat la 15 martie 2024).

² Farádi Vörös 1927, p. 220; accesibil online: http://real-eod.mtak.hu/7956/2/MTA_Konyvek_260579.pdf (accesat la 15 martie 2024). Mama lui Francisc s-a numit Anna Meszlényi (1741-1782) și s-a măritat cu Ignác în anul 1763.

³ Granasztói 2007, p. 89.

⁴ Avila y Çuniga, Luis. *Bellvm Germanicvm. Hoc est: ... Ludovici Ab Avila Et Zynniga ... Commentariorum de bello Germanico a Carolo V. Caes. Max. gesto, libri duo ...* Argentinae, Impensis Christophoro ab Heyden. M.DC.XX.

⁵ Granasztói 2007, p. 90.

⁶ F. Vörös. *Tentamen publicum ex institutionibus philosophicis anni primi, quod in Gymnasio ... Pestensi subivit ... Franciscus Vörös ... de Farád, philosophiae anni 1. auditor, anno 1782. mense Augusto. – (Criticae R[egni] Hungariae prolegomena. – Ex elementis algebrae, et geometriae.)*, Pestini 1782, literis Royerianis. [22] l; accesibil online <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Petrik-magyar-konyveszet-17121920-2> (accesat 30 august 2023).

⁷ F. Vörös. *Propositiones, quas spectabili ... domino Ignatio Vörös [Ignác] ... S. C. et regio-apost. majestatis consiliario ... d[ono] d[edit] d[edicavit], dum institutionibus philosophicis apud Scholas Pias finem imponeret*. Pestini 1783, [Typ. Royer.]. [28] l; accesibil online prin linkul următor: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Petrik-magyar-konyveszet-17121920-2> (accesat 30 aug. 2023).

că a fost un pasionat colecționar de cărți și că a deținut o bibliotecă destul de mare. Începuturile bibliotecii sale s-ar regăsi în jurul anilor '80 ai secolului al XVIII-lea, iar această afirmație se bazează pe însemnările de proprietate în care sunt menționate achiziții și, posibil, și cărți primite în dar. Din păcate, nu cunoaștem locul precis al bibliotecii sale, fie pe moșia de la Úrhida, fie pe cea de la Sárpenetele⁸. Faptul că a fost locuitor al scaunului Fejér este dovedit de amintirea numelui său în anul 1796 ca judecător al tabulei printre prenumerații lucrării „Gyöngyösi István Költeményes Maradványi”⁹.

În timpul cercetărilor întreprinse asupra literaturii de limbă franceză din bibliotecile nobiliare maghiare din secolul al XVIII-lea, Olga Granasztói a descoperit în fondul fostei biblioteci a comitatului din Arad, azi Biblioteca Județeană „Alexandru D. Xenopol”, cărți care, în secolele XVIII-XIX, făceau parte din trei foste biblioteci nobiliare: a soților Csáky (Ștefan Csáky 1741-1810 și Iulia Erdődy), a lui F. Vörös și a familiei Atzél¹⁰, familii înrudite, chiar dacă unele legături ale acestor înrudiri nu sunt astăzi suficient de clare.

Întemeierea bibliotecii soților Csáky coboară spre anul 1761, când Șt. Csáky, absolvent al Theresianum-ului vienez, își aducea pe moșia sa din estul Slovaciei numeroase piese de teatru în limba franceză, care pe atunci se jucau și erau tipărite la Viena. În anul 1764 s-a căsătorit cu Iulia Erdődy, fiica lui János Erdődy, comite de Zvolen, și a Tereziei Pálffy, mare amatoare de literatură franceză. Așa au început soții Csáky să organizeze o bogată bibliotecă pe moșia lor din Humenné, formată în special din cărți de limbă franceză, cuprinzând toate domeniile literaturii franceze din secolul al XVIII-lea, dar, în special, istorie, filozofie și romane. Cărțile erau achiziționate de la Viena, dar și din Pesta, de la Johann Michael Weingand sau de la librarul din Bratislava, Anton Löwe. Cărțile nelegate erau aduse de la Viena de un negustor din Kežmarok, urmând ca ele să fie legate în atelierul lui František Kollár și Höfer din Levoča. Cărțile se găseau atât în castelul lor din Humenné, cât și pe moșia din Iliašovce de lângă Levoča, moșie cunoscută sub denumirea de San-Souci. Cărțile în limba franceză erau doar parte a bogatei biblioteci. Potrivit catalogului manuscris al cărților franceze și italienești (*Catalogue des livres françoise et italiens* [sic!]) care a fost realizat de contesa Csáky, în anii 1807-1808 bibliotecă a adăpostit 5160 de volume franțuzești¹¹. Ultima achiziție a avut loc, potrivit catalogului, în anul 1808 și este posibil ca

⁸ După informațiile din recensământul pe anii 1818-1821, a trăit pe moșia din Sárpenetele, nu a avut urmași pe linie masculină, iar proprietățile sale din Úrhida și Sárpenetele au fost cumpărate în anul 1826 de groful Ludovic Széchényi. Vezi *Úrhida története*, lucrare accesibilă online https://www.topografia.hu/_user/browser/File/top531%20tanulmanyok/%C3%9Arhida%201009-.pdf (accesat la 30 aprilie 2024).

⁹ Murányi 1993. Vezi online <https://mek.oszk.hu/02100/02158/02158.htm#b52> (accesat 1 mai 2024).

¹⁰ Granasztói 2007, p. 87-93.

¹¹ Eckhardt 1917, p. 11.

biblioteca să fi fost de vânzare din cauza situației financiare precare.

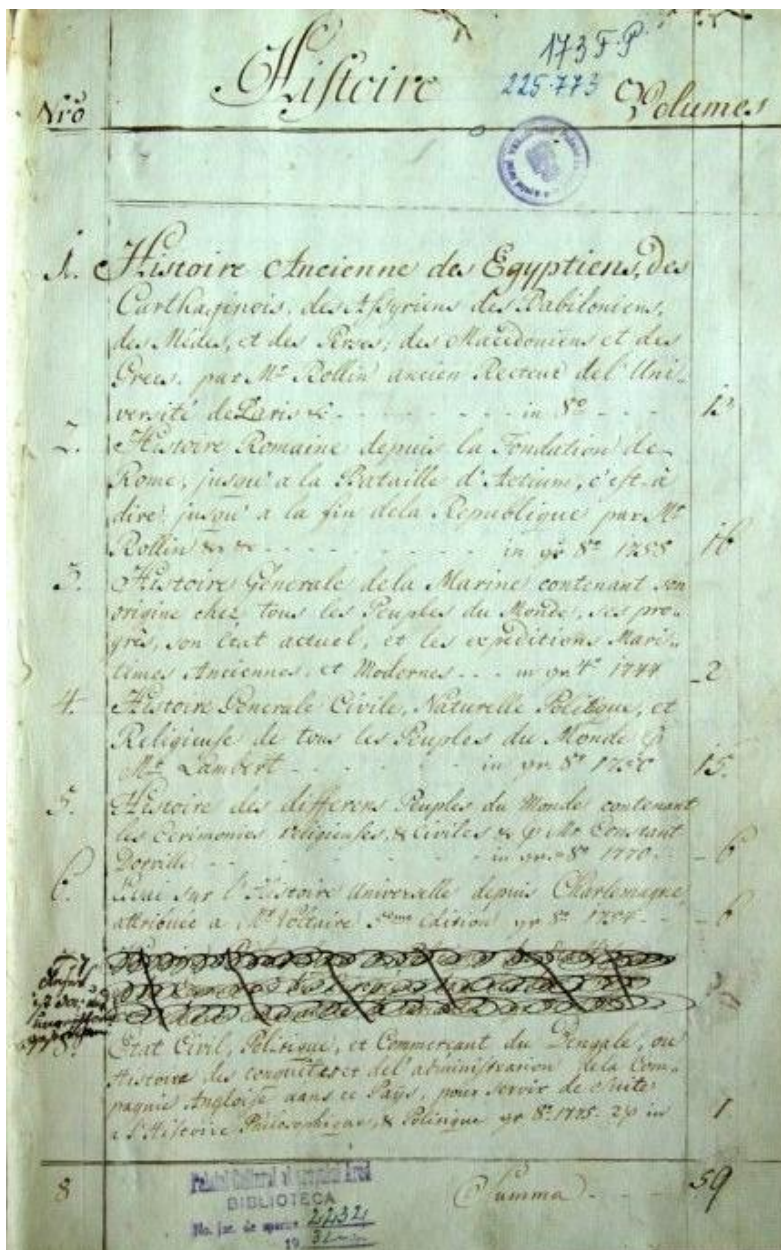

Fig. 2 – Prima filă din Catalogue des livres françoise et italiens

O. Granasztói afirmă că biblioteca soților Csáky a fost cumpărată în anul 1810 de Francisc Vörös. Nu se știe unde și în ce împrejurări s-a ajuns la achiziția bibliotecii, nici despre tranzacție nu s-au păstrat informații scrise. Potrivit anexei la sus-numitul catalog al cărților franțuzești ale contesei Csáky, în care se menționează că există în catalog 5160 de volume, restul de cărți din catalog, după ce vor fi găsite, vor fi trimise cumpărătorului, am putea crede că doamna contesă cunoștea cumpărătorul¹². De aici se naște o altă întrebare. De unde știa Vörös, el însuși un pasionat colecționar de literatură franceză, despre existența și vânzarea bibliotecii familiei Csáky? Nu cunoaștem momentan vreun răspuns la această întrebare.

Catalogul manuscris se păstrează în fondul Bibliotecii Județene „A.D. Xenopol” din Arad și este clasat în Patrimoniul Cultural Național al României, categoria „Fond”, având valoare istorică și documentară¹³. Este legat în hârtie albastră, nu are foaie de titlu și începe cu domeniul *Istorie* pe prima pagină, prima carte fiind numerotată cu nr. 1¹⁴. Marea majoritate a cărților păstrate la Arad are însemnările de proprietate ale lui F. Vörös, fie sub forma ex-librisului heraldic, fie ca însemnare manuscrisă despre achiziția cărții, scrisă cu cerneală neagră, care conține anul achiziției cărții, valoarea ei, numărul de volume cumpărate, adesea apare și librarul de la care a fost cumpărată cartea, iar la final este redat numele lui Vörös. Pe baza acestor însemnări de proprietate, în momentul catalogării colecțiilor de carte ale bibliotecii, s-au putut identifica nu doar cărțile în limba franceză, ci și tipăriturile latinești din secolele XVII-XVIII pe care Vörös le-a obținut din colecțiile mai vechi. Conform cercetătoarei O. Granasztói, autorul *Catalogului* este probabil F. Vörös și a fost descoperit în biblioteca din Arad înainte de anul 2007¹⁵. Toate titlurile în limba franceză sunt menționate în catalogul manuscris de cărți franțuzești (*Catalogue des livres francois*). În catalog cărțile sunt înscrise tematic și după format, cea mai veche este din anul 1605 și cea mai nouă din 1816, în total 3651 de tipărituri. În catalog există toate titlurile în limba franceză pe care le-a notat contesa Csáky, ceea ce dovedește că biblioteca familiei a fost într-adevăr cumpărată de F. Vörös.

Lista conține în total 7700 de volume din literatura franceză, dar trebuie avut în vedere că în bibliotecă exista și un număr de cărți în latină din colecția proprie a lui Vörös și, probabil, și din cărțile lui Ștefan Csáky, în care ar trebui să se

¹² „Sämtliche Bücher bestehen in Bände 5160 sage fünftausendeinhundertsechzig – Bände die ausgestrichenen wenn selbe vorgefunden würden verbinde Mich selbe Herrn Käufert auszuliefern. Juliana Csáky gebohrne Erdödy“. V. Eckhardt 1917, p. 11.

¹³ Conform Ordinului nr. 2422 din 19.07.2007 al Ministerului Culturii și Cultelor.

¹⁴ În Bibliotecă, în momentul de față, are nr. de inv. 225773. Vezi informații suplimentare și fotografia prezentată în **Fig. 2** la adresa web: <https://clasate.cimec.ro/Detailu.asp?tit=carte--Catalogue-des-livrees-francoise-et-italiens&k=889C3CFCC3E544979589E9CFA75E029F> (accesat la 5 mai 2024).

¹⁵ Granasztói 2007, p. 90.

găsească însemnările proprietarului și care, după anul 1810, au ajuns în proprietatea familiei Atzél.

Trebuie să ne oprim pe scurt și asupra familiei Atzél, a cărei bibliotecă este astăzi parte din fondul bibliotecii din Arad. Am menționat deja că între membrii familiei Atzél și ramura arădeană a familiei Vörös au fost legături îndelungate de prietenie care datau din anul 1776. Potrivit lui Sándor Eckhardt, biblioteca lui F. Vörös, din care făcea parte și cea a familiei soților Csáky, a fost cumpărată în jurul anului 1815 de consilierul János Atzél¹⁶. Este probabil ca biblioteca să fi fost inițial în castelul familiei Atzél din orașul Ineu, iar fondul să fi fost îmbogățit și pe moșia Șicula de Péter Atzél, nepotul lui János Atzél. Rămâne în continuare neclar cum a ajuns biblioteca lui F. Vörös în posesia familiei Atzél: oare intermediarul achiziției să fi fost vreun membru al ramurii arădene? De ce și-a vândut tânărul colecționar biblioteca pe care cu cinci ani înainte a cumpărat-o de la contesa Iulia Csáky? Răspunsul ar putea fi găsit în surse arhivistice și literare, ca și în cercetarea fondului de carte de la Arad, dar și într-o comparare a tuturor cataloagelor manuscrite păstrate. Știm că la începutul secolului al XX-lea familia Atzél a ajuns în impas financiar, iar astfel Péter Atzél a vândut cca 15000 de volume din biblioteca familiei Asociației Culturale Kölesey, care funcționa la Arad din anul 1881. De acolo cărțile au intrat în fondul actual al Bibliotecii Județene Arad.

O interesantă însemnare de proprietate a găsit O. Granasztói în volumul *De oratoria* a lui Quintilian „Anno 1794. Ex Bibliot. Nitrayana f. 8. vol. 2. Vörös”¹⁷. Probabil pe baza acestei însemnări a considerat cercetătoarea Rodica Colta, care, în anii 1979-1980, a cercetat fondul de tipărituri latinești din colecția bibliotecii arădene, că Vörös a trăit sau a activat la Nitra, iar în bibliotecă a identificat 22 de titluri în limba latină, în special din secolul al XVII-lea, ce conțin însemnările sale de proprietate¹⁸. O însemnare de proprietate asemănătoare – „Ao. 1794. Ex Bibl. Nitrayana f. 24. vol. 4. Vörös” (**Fig. 3**) – am descoperit și în partea păstrată la biblioteca din Martin, în opera lui Vergilius, *Opera Varietate Lectionis*. Deoarece știm că Vörös își nota cu cerneală neagră în cărțile pe care le cumpăra, anul achiziției, de la cine cumpăra, de câți bani și câte volume, considerăm că cele patru

¹⁶ Ne bazăm pe un al treilea catalog manuscris al cărților de limbă franceză păstrat la Arad, *Catalogue des livres francais qui se trouvent dans la Famille d'Atzél a Boros-Jenoe*, în care se află o foaie cu un text latinesc semnat de J. Atzél, potrivit căruia, în anul 1817, a luat pentru propriul folos din biblioteca din Ineu două cărți. Cercetările de până acum au arătat că acest catalog cuprinde, pe lângă titlurile franțuzești ale contesei Csáky, și alte mii de cărți în alte limbi care nu au aparținut familiei Csáky. Vezi https://www.academia.edu/37453622/Francia_k%C3%B6nyvekmagyar_olvas%C3%B3i_A_tiltott_irodalom_fogadtat%C3%A1sa_Magyarorsz%C3%A1gon_1770_1810 (accesat 3 mai 2024): O. Granasztói, *Francia könyvek magyar olvasói. A tiltott irodalom fogadtatása Magyarországon (1770-1810)*.

¹⁷ Granasztói 2007, p. 90.

¹⁸ Colta 2022, p. 139. Material disponibil și online urmând linkul: <https://ziridava-historica.ro/2022/06.%20Elena%20Rodica%20Colta.pdf> (accesat 1 sept. 2023).

volume păstrate din opera lui Vergilius le-a primit de la vreo bibliotecă din Nitra; totuși nu se pare că el ar fi trăit la Nitra. Momentan, nu s-au găsit niciun fel de însemnări care să întărească o astfel de informație.

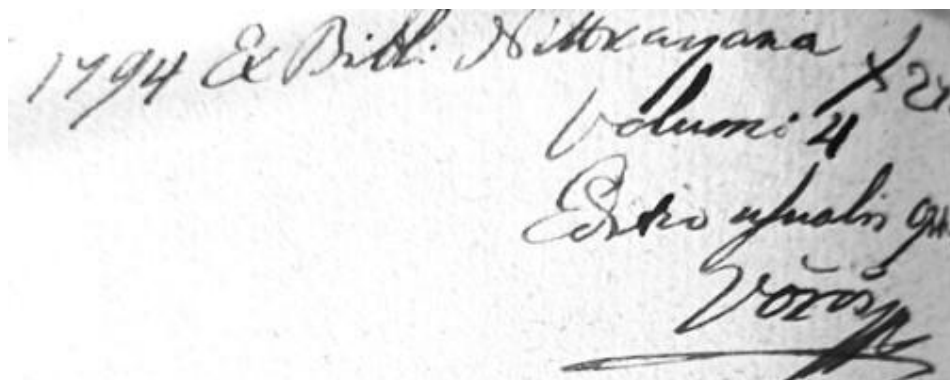

Fig. 3 – Însemnarea de proprietate a lui F. Vörös din anul 1794

După cum am amintit în introducere, în fondul Bibliotecii Naționale Slovace se găsesc 141 de volume din fosta bibliotecă a lui F. Vörös. Cu excepția câtorva exemplare, există în cărți ex-librisul heraldic de tip etichetă al proprietarului, executat prin tehnica aquaforte, dar și alte însemnări de proprietate care, din punctul de vedere al sorții bibliotecii, sunt și ele foarte interesante. În câteva cazuri ne-am întâlnit și cu însemnarea manuscrisă de proprietate sub forma „Bibliothecae Francisci Vörös de Farád Anno 1782” (Fig. 4).

Fig. 4 – Ex-librisul manuscris al lui Francisc Vörös

Fondul de carte păstrat indică interesele de colecționar ale fostului proprietar; din punctul de vedere al conținutului, fondul nu este deosebit și reprezintă un exemplu din numeroasele biblioteci nobiliare din secolul al XVIII-lea, care conțineau multă literatură franceză. Se găsesc volume din diferite domenii, filozofie, istorie și politică, cu autori precum Jean-Jacques Rousseau, Charles Montesquieu, Charles Rollin, Jean Baptiste Louis Crevier, Guillaume Thomas Raynal, Charles Le Beau, Jean Baptiste de Boyer etc. Domeniul medicinei este reprezentat de 11 volume din cărțile doctorului elvețian din Laussane Samuel August Tissot, în categoria beletristică putem include 10 volume de nuvele și două de teatru ale lui François Thomas Marie de Baculard d'Arnaud. Din bibliotecă nu lipsea literatura clasică antică, cu cele mai importante scrieri ale lui Publius Vergilius Maro, *Bucolicele*, *Eneida* și *Georgicele*. Din celelalte lucrări mai amintim ediția de la Augsburg (1744-1755) a celor 10 volume din lexiconul biografic al teologului și pedagogului evanghelic Johann Jakob Brucker¹⁹. Lucrarea conține portrete ale scriitorilor de dimensiunea unei pagini, autorul lor fiind gravorul, pictorul și graficianul din Augsburg, Johann Jakob Haid. Legătura cărților este în mare majoritate identică, cotorul și o fâșie subțire de pe coperta anterioară și posterioară sunt din pergament alb, restul legăturii fiind din hârtie presată, maro sau marmorată. Tranșa este roșie. Altele au legătura din piele maro, cotorul este decorat cu auriu și are imprimat titlul lucrării și numărul volumului. Este posibil ca proprietarul să fi aranjat cărțile în bibliotecă tematic, deoarece pe cotorul lor sunt scrise de mână diferite numere cu cerneală neagră.

După cum am amintit, F. Vörös își nota în cărți, cu deosebită grijă, când și de la cine le-a cumpărat, cât au costat și câte volume au fost cumpărate. La cărțile păstrate în cadrul Bibliotecii Naționale a Slovaciei se regăsesc însemnări din achizițiile de la Pesta și Buda dintre anii 1782 și 1799, realizate în special de la librării Johann Michael Weingand și Johann Georg Köpf, de origine bavareză, fapt dovedit de mai multe însemnări manuscrise (**Fig. 5, 6 și 7**). Librăria Weingand și Köpf a fost deschisă în anul 1774, avea magazin pe ambele maluri ale Dunării și făcea parte dintre primele și cele mai mari librării din Ungaria, în care se vindea literatură străină. Un alt librar frecventat de F. Vörös a fost Adam Kilián, originar din Würzburg, care deținea o librărie în Pesta.

---

¹⁹ Brucker 1741.

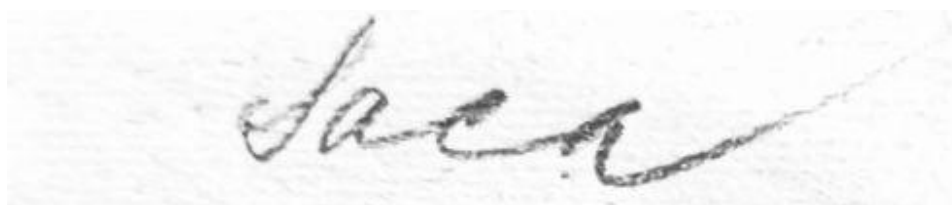
49°
 16 Vol Eap a Weingand
 Chide — 2 06
 Corp — 5 500

~~442~~
 442 Beffina a Köpf 1/11 — Lovic
 Mety-
 Vol: 6
 vino
 —————
 —————

161401
 16 Vol Eap a Kilián 16
 Corp — — — 2

Fig. 5, 6 și 7 – Însemnări manuscrite ale proprietarului despre achizițiile de la Weingand, Köpf și Kilián

Mai trebuie să amintim două însemnări de proprietate diferite, care sunt foarte interesante din punctul de vedere al bibliotecii. În două situații întâlnim însemnarea „Semsey”, și în 44 de cărți – însemnarea „Saca”. Este vorba de însemnări de proprietate pe care le introduceau în cărțile lor nobilii de Semsey din estul Slovaciei. Biblioteca familiei Semsey a fost întemeiată în decursul secolului al XVIII-lea, fapt dovedit de însemnările de pe cărți, întemeietorul bibliotecii nu este cunoscut, la fel cum nu este cunoscut numărul de tipărituri pe care îl avea inițial biblioteca. Asemenea majorității familiilor nobiliare, și familia Semsey a avut mai multe ramuri și sedii în Ungaria, deci și biblioteci (**Fig. 8 și 9**)²⁰.

Fig. 8 și 9 – Însemnări de proprietate din biblioteca familiei Semsey din Šemša și Šaci

Fondul de carte a crescut în special prin achiziții din întreaga Europă și din daruri, totuși unele cărți provin și din alte biblioteci de familie, ai căror proprietari le duceau cu sine când încheiau vreo căsătorie. Familia Semsey se găsea în legătură de rudenie cu familiile Revay, Csáky, Bertóthy, Andrassy, Báthory etc. Unii membri ai familiei au trăit și au funcționat pe teritoriul de azi al României, de exemplu Andrei Semsey (1753-1814), care a fost vicecomite de Torontal și comite de Ugocea.

²⁰ Mai multe informații despre familia Semsey, vezi în Klimeková 2016, p. 325-334.

Deși izvoarele maghiare amintesc că biblioteca lui F. Vörös a fost cumpărată în anul 1815 de János Atzél de pe moșia din Ineu, fragmentul din biblioteca originală aflată în fondul Bibliotecii Naționale Slovace arată că este posibil ca Atzél să nu fi cumpărat întreaga bibliotecă. Momentan nu putem afirma cum au ajuns cărțile din biblioteca familiei Semsey în biblioteca lui F. Vörös sau viceversa, cum au ajuns cărțile familiei Vörös în biblioteca familiei Semsey? Le-a cumpărat, de exemplu, Andrei Semsey, comite de Ugocea, sau vreun alt membru al familiei? În fondurile Bibliotecii Naționale Slovace au pătruns cărțile din fosta bibliotecă a lui Vörös, probabil ca parte a bibliotecii Semsey, după naționalizarea bibliotecilor nobiliare în Slovacia.

În încheiere vrem să atragem atenția asupra faptului că în jurul bibliotecii lui Francisc Vörös au rămas mai multe probleme neelucidate, care pot fi rezolvate printr-o atentă cercetare a fondului istoric de carte de la Arad, în special din perspectiva însemnărilor de proprietate sau prin compararea catalogului manuscris al lui F. Vörös cu fragmentele din biblioteca păstrată la Martin. Interesant ar fi de aflat dacă la Arad nu se păstrează însemnări de proprietate de la membrii familiei Semsey care ne-ar permite să găsim alte informații despre biblioteca nobiliară rămasă azi în uitare.

List of illustrations

Fig. 1 – The heraldic bookplate of Franciscus Vörös de Farád

Fig. 2 – The first leaf of *Catalogue des livres françoise et italiens*

Fig. 3 – Ownership mark of F. Vörös from 1794

Fig. 4 – The handwritten bookplate of Franciscus Vörös

Fig. 5, 6 and 7 – Handwritten notes of the owner on the acquisitions from Weingand, Köpf and Kilián

Fig. 8 and 9 – Ownership marks from the library of Semsey family from Šemša and Šaci

Abrevieri bibliografice

- Brucker 1741 – Johann Jakob Brucker, *Bilder-sal heutiges Tages lebender und durch Gelahrtheit berühmter Schriftsteller*, Augspurg, 1741
- Colta 2022 – Elena Rodica Colta, „Colecționari de cărți vechi din bibliotecile arădene”, în *Ziridava. Studia Historica XXVII*, 2022, p. 135-146
- Eckhardt 1917 – Sándor Eckhardt, *Az Aradi közmívelődési palota francia könyvei*. Arad, 1917
- Farádi Vörös 1927 – FARÁDI VÖRÖS Ignác visszaemlékezései az 1778-1822 évekről, Budapest, 1927
- Granasztói 2007 – Olga Granasztói, „XVIII. századi főúri könyvkultúra maradványai egy elfeledett XXI. századi könyvtárban. Rekonstrukciós kísérletek – Arad, Megyei könyvtár”, in *Erdélyi Múzeum*, 69. Kötet, 2007, 3-4, p. 87-93
- Klimeková 2016 – Agáta Klimeková, „Knižnica rodiny Šemšei zo Šemše”, in *Kniha 2016: Zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*, 2016, p. 325-334
- Murányi 1993 – Lajos Murányi, *A reformkori Fejér vármegye olvasáskultúrája: A székesfehérvári kaszinók és a Fejér Megyei Olvasótársaság (1838-1849)*, Székesfehérvár, 1993
- Schneider 1937 – Miklós Schneider, *Fejérmegyei nemességvizsgálatok*, Székesfehérvár, 1937

